

Migrasjonspedagogisk arbeid i barnehagen

Strategisk fagplan for det migrasjonspedagogiske arbeidet i Bergen kommune 2021 – 2024

Innhold

Kap. 1	Innledning.....	3
Kap. 2	Historikk og status – en situasjonsbeskrivelse	6
Kap. 3	Mål og tiltak i strategiplanen.....	11
Kap. 4	Organisering, gjennomføring og evaluering.....	22
	Litteraturliste.....	24

Kap. 1 Innledning

Denne strategiplanen er utarbeidet av Etat for barnehage og er en overordnet og langsiktig plan for det migrasjonspedagogiske fagfeltet i barnehagesektoren i Bergen kommune. Etat for barnehage skal legge til rette for og gjennomføre tiltak som sikrer at minoritetsspråklige barnehagebarn i kommunen har et godt barnehage tilbud. Planen bygger på nasjonale føringer for barnehagesektoren. De kommunale barnehagene skal se dette i sammenheng med *Sammen for kvalitet-lek og læring* (Bergen kommune, 2018) og arbeidet med *Skyfritt* (Bergen kommune, 2019). De private barnehagene ser arbeidet med minoritetsspråklige barn i sammenheng med interne planer og føringer for den pedagogiske virksomheten i sin organisasjon.

Betegnelsen *minoritetsspråklige barn* defineres i denne sammenheng i henhold til definisjonen i Meld.St.6 (2012 – 2013) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*:

[...] barn med annen språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål. Begrunnelsen er at barna med et av de nevnte morsmålene normalt vil ha tilstrekkelige forutsetninger til å kunne kommunisere med barnehagepersonalet gjennom sitt morsmål. Begge foreldrene til barnet må ha et annet morsmål enn norsk, samisk, engelsk, svensk eller dansk. (Utdanningsdirektoratet, 2016, s. 1).

Denne definisjonen viser viktigheten av at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir møtt av barnehagepersonale som har kunnskap om språkutvikling og flerspråklighet. Flerspråklighet defineres i denne sammenheng som:

En person som er vokst opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene og / eller en person som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, selv om språkbeherskelsen ikke er like god på alle språk. (Utdanningsdirektoratet, 2016, s. 2).

Bergen kommune mottar tilskuddsmidler fra Utdanningsdirektoratet gjennom tilskuddsordningen *Tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage*. *Tilskuddet skal bidra til at kommunene kan utforme tiltak for å styrke den*

norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage (Utdanningsdirektoratet, 2019).¹ Dette medfører at strategiplanen i all hovedsak er forankret i retningslinjene i statens tilskuddsordning til kommuner med høy andel minoritetsspråklige barn i barnehage.

Bergen kommune har gjennom sine budsjetter finansiert tospråklig assistanse for å styrke arbeide i barnehagene. Organisering av tjenesten er forankret i bystyrevedtak 78-09 *Særskilt språkopplæring og tospråklig assistanse i Bergen kommune*².

Mål og tiltak i strategiplanen baseres dermed på nasjonale og lokale økonomiske rammer.

Strategiplanen er dessuten forankret i relevante nasjonale føringer for barnehagesektoren og integreringsprosesser i det norske samfunnet. Disse tar utgangspunkt i at Norge er en del av en globalisert verden, og at innvandring bidrar til at det norske samfunnet har en mer mangfoldig befolkning enn tidligere. Et mål for inkluderingspolitikken er å legge til rette for at alle som bor i Norge opplever å høre til og tar del i fellesskapet. Barn og unge som vokser opp i dagens samfunn skal sikres de samme rettighetene. De skal ha like muligheter for livsutfoldelse, gode oppvekstforhold, mulighet for utdanning, uavhengig av sosial og etnisk bakgrunn (Likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2012). I Bergen kommune har de fleste barn i alderen 1 – 6 år barnehageplass, og stadig flere barn med annet morsmål enn norsk går i barnehage (Statistisk sentralbyrå)³. I møte med barnehagen må mange minoritetsspråklige barn og familier lære et nytt språk. For mange er dette også en ny og ukjent opplevelse i en helt annen kultur. I lys av dette, og at barnehagen er det første steget i utdanningsløpet, har den derfor stor betydning for barns opplevelse av tilhørighet og deltakelse i et sosialt fellesskap. I møte med barn og familier som har annen etnisk bakgrunn enn norsk, mener Etat for barnehage at det er viktig at barnehagepersonale har kunnskaper og holdninger som gjenspeiler et strategisk arbeid med inkludering, som fører til opplevelsen av tilhørighet og deltakelse for barna.

---

¹ Tilskuddsordning: <https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midler-kommuner/minoritetsspraklige-i-barnehage/>

² Særskilt språkopplæring og tospråklig assistanse i Bergen kommune: *Bergen bystyre behandlet saken i møtet 180612 sak165-12*

³ Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/barnehager>

Lek og utvikling, læring og danning står sentralt, og er grunnmuren i den pedagogiske virksomheten i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2016). Kunnskap om hvordan barn med annet morsmål enn norsk lærer språk i barnehagen er en viktig faktor for å kunne delta i lek og aktiviteter. I tillegg er det viktig at barnehagen har en ressursorientert tilnærming til mangfold og god relasjonskompetanse til å møte familier som er i en migrasjonskontekst (Giæver, 2014, Zachrisen, 2015). Denne strategiplanen skal bidra til at barnehager med minoritetsspråklige barn skal sikre riktig kompetanse og trygghet i arbeidet for å tilrettelegge for et godt tilbud til barna og deres familier. Samtidig som vi skal tilrettelegge med de tiltakene vi vet har betydning, skal vi også arbeide for å videreutvikle kunnskapen og kompetansen i sektoren.

Minoritetsspråklige barn som gruppe er mangfoldig og har ulike behov, derfor er det viktig at mål og tiltak er tilpasset både barnehagen, barna og familiene deres. Hensikten med strategien er å støtte og styrke barnehagens pedagogiske arbeid med organisering og innholdet i barnehagetilbudet til minoritetsspråklige barn. Strategiplanen skal bidra til et helhetlig og systematisk arbeid med barnehagetilbudet til målgruppen *minoritetsspråklige barn*.

Etat for barnehage har ansvaret for utforming, gjennomføring og oppfølging av mål og tiltakene i strategiplanen.

Kap. 2 Historikk og status – en situasjonsbeskrivelse

Barnehagen som institusjon er en viktig arena for barn, og spesielt for barn som skal lære et nytt språk. Leke- og læringsmiljøet er et av barnehagens viktigste kjerneområder. Barns lek står sentralt i barnehagen. Det er gjennom leken barna etablerer vennskap, lærer og utvikler seg, uttrykker seg verbalt og nonverbalt (Rammeplan, 2017). Det er også i leken at utenforskap skjer hyppig, ofte på bakgrunn av at kommunikasjon og samspill blir krevende når barn med ulike morsmål skal forhandle og avklare leketema (Zachrisen, 2015). Et godt tilrettelagt tilbud i barnehagen har positiv innvirkning på barnets språkutvikling, skolestart og videre skoleløp (Utdanningsdirektoratet, 2017). Det trengs derfor mer forskning for å bedre barns vilkår for interkulturell lek i barnehagen.

Antall barnehagebarn med minoritetsspråklig bakgrunn i Bergen øker (statistisk sentralbyrå) Tilgjengelige barnehageplasser og gode tilskuddsordninger er viktig for å gi alle barn like muligheter. Barnehagen er en av de viktigste inkluderings- og språkopplæringsarenaer for minoritetsspråklige barn i førskolealder. Bergen kommune har i flere år arbeidet for å rekruttere flere minoritetsspråklige barn til barnehage gjennom ulike prosjekter i regi av Utdanningsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.⁴

Tilskuddsmidler

Kommunen mottar tilskuddsmidler fra Utdanningsdirektoratet gjennom tilskuddsordningen *Tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage*.⁵

Tilskuddet er basert på antall minoritetsspråklige barn i ordinære barnehager som fremkommer av årsmelding for barnehager per 15.12 året før tilskuddsåret.

Tilskuddsmidlene skal bidra til at kommunen utformer tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage. Disse tilskuddsmidlene er øremerket til tiltak direkte knyttet til minoritetsspråklige barnehagebarn (Utdanningsdirektoratet, 2019).

---

⁴ Tilskuddsordning - Rekrutteringstiltak for barnehage i utsatte byområder. Hentet fra: <https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midler-kommuner/rekrutteringstiltak-for-barnehage-i-utsatte-byomrader/>

⁵ Jfr Tilskuddsbrev 2020 - Tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage - Bergen kommune (Utdanningsdirektoratet, 2020)

Bergen kommune har også bidratt med egne midler i budsjettet til å styrke tiltak på fagfeltet (Bergen kommune,2017).

Utdanningsdirektoratet gir tilskudd til kommunene. Intensjonen med innretning av midlene, er at kommunene selv skal finne lokale tiltak som fremmer barns utvikling av norsk som andrespråk. Bergen kommune har valgt å tildele tospråklige assistenter til barnehage, prosjektmidler til lokal kompetanseheving, og kurs og kompetansehevende tiltak sentralt ⁶

Barnehagene har mulighet for å søke ekstra ressurser til arbeidet med minoritetsspråklige barn. I 2014 innførte Bergen kommune ved Fagavdeling barnehage og skole at barnehager med andel over 50 % minoritetsspråklige barn kunne søke midler til ekstra ressurser til økt bemanning (Bergen kommune,2016). Bakgrunnen for tiltaket var at barnehagene opplevde det utfordrende å imøtekomme de ulike behovene hos minoritetsspråklige barn og foreldre. Barnehagene har også hatt mulighet til å søke midler fra Fylkesmannen til nyankomne flyktningers barn. Denne ordningen ble avviklet i 2012. Bergen kommune videreførte ordningen som nå er en del av ulike tiltak for nyankomne familier som barnehagene kan søke midler til. (Handlings og økonomiplan 2017-2020)

Barnehagesektoren er i stadig endring og grunnlaget for å tildele med bakgrunn i prosentandel med minoritetsspråklige barn i barnehagen har endret seg. Som nevnt innledningsvis har antall minoritetsspråklige barnehagebarn økt. I Bergen er behovet i barnehagene endret, og det har derfor vært viktig å se på andre rammer for tildeling av økonomiske midler. Dette for å treffe behov i sektoren på en bedre måte. Barnehagene har årlig søkt midler med bakgrunn i bestemte kriterier for tildeling. For mange barnehager gir det en uforutsigbarhet knyttet til ansettelse av en ekstra personalressurs i en avgrenset periode. Flere barnehager opplever også at det er variasjoner knyttet til prosentandel fra år til år eller gjennom ett barnehageår. For disse barnehagene skapes det en usikkerhet om de kan søke midler. Det har vært et ønske om å utforme en tildeling som bedre imøtekommer barnehagenes behov, og samtidig skaper en forutsigbarhet i tildelingen til barnehagene.

---

⁶ Råd til oppvekstetaten om opprettelse av Bergen kompetansesenter for flerkulturell opplæring: Vedtak i *bystyret saksnr. 51-04 i møte 290304*.

I arbeidet med nyankomne flyktninger, har Bergen kommune tildelt tilskuddsmidler til barnehager som har tre eller flere barn av nyankomne flyktninger i sin gruppe. Denne ordningen gjelder når en eller begge foreldrene deltar i introduksjonsprogrammet i kommunen. Disse midlene sammenfaller i stor grad med de samme barnehagene som får tildelt tilskudd for høy andel minoritetsspråklige barn.

Tospråklige assistenter

Tilskuddsmidlene har i en årrekke innbefattet ordningen tospråklig assistent i barnehage. Dette er en tjeneste som barnehager kan søke hvis de har minoritetsspråklige barn med behov for tospråklig assistanse. Kriterier for å søke tospråklig assistent er at barnet/barna det søkes for, har særlige språklige og sosiale utfordringer knyttet til deltakelse i lek og aktiviteter. Barnehagene opplever at det er god støtte til barna når de har tildelt tospråklig assistent. De ser at barn som får støtte på morsmålet har en god språklig utvikling og deltar i sosiale samspill. Den tospråklige assistenten er også et viktig bindeledd mellom foreldre og barnehagen, og til å gi viktig informasjon om barnets trivsel og læring i barnehagen.

De tospråklige assistentenes mandat er å delta i barnehagens daglige aktiviteter sammen med barna i den aktuelle språkgruppe. Utfordringen med tjenesten er at tildelingen er fordelt på mange barn i flere ulike barnehager, samt på flere avdelinger innad i en barnehage. Som en konsekvens får barn som trenger støtte en liten ressurs i løpet av en uke i tildelingsperioden. Det er utrygt behov for at tospråklige assistenter får større kjennskap til barnehagenes ulike pedagogiske praksis, slik at de bedre kan tilrettelegge for overnevnte behov for barna.

Andre tiltak er derfor nødvendig for å styrke barna i deres tospråklige utvikling og sosiale samspill. Intensjonen er å sikre at minoritetsspråklige barn opplever tilhørighet, trygghet og tilknytning og deltakelse i lek og aktiviteter. Tilbakemeldinger fra barnehagene er at det er ønskelig med et tettere samarbeid mellom barnehagen og tospråklige assistenter, samt utvidet tildeling over tid.

Kompetansehevende tiltak

For å styrke barnehagenes kunnskap og forståelse for arbeidet med minoritetsspråklige barn, iverksatte Fagavdeling barnehage og skole ulike tiltak.

I 2008 startet prosjektet *Bergen språkstimuleringsprogram*⁷. 9 barnehager skulle prøve ut språkkofferter og språkposer som metoder for gode språkstimulerende aktiviteter i mindre grupper. I etterkant av dette prosjektet ble det laget en veileder. Veilederen gir teoretiske og praktiske perspektiver på språkstimulerende virksomhet i barnehagen.

I 2012 startet utviklingsprosjektet *Fra musikk til språk*⁸. Målsetningen var å styrke en flerkulturell pedagogikk, hvor språkstimulering skjer i tilknytning til kunstfaglige aktiviteter med hovedvekt på musikk og drama. Utviklingsprosjektet var barnehagebasert med kurs, dialogmøter, veiledning og musikksamlinger for barn og personalet.

I tillegg til barnehagenes egne prosjekter, har det sentralt vært laget kompetanseplaner med kursrekker. Tema for kursrekkene har vært barns flerspråklige utvikling, foreldresamarbeid og arbeid med mangfold.

Utviklingsprosjekter som er barnehagebaserte styrker barnehagen som lærende organisasjon, mer enn enkeltkurs der bare noen i personalgruppen deltar (*Kunnskapsdepartementet, 2018*). For å styrke barnehagen som en lærende organisasjon og den pedagogiske praksisen, er det viktig å se på hvordan vi organiserer og gjennomfører kompetansehevende tiltak i Bergen.

I 2011 ble det opprettet 2 migrasjonspedagogstillinger. Migrasjonspedagogene skal bistå barnehager med veiledning og kompetanseheving på det migrasjonspedagogiske fagfeltet. Det innebærer veiledning på systemnivå, og hvordan barnehagen kan legge til rette for et godt og inkluderende leke- og læringsmiljø i barnehagen for alle barn. Barnehagene opplever

---

⁷ Bergen språkstimuleringsprogram <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/tema/personalrommet/befo-flerkulturell-opplaring/barnehage/sprakveileder-bergen-sprakstimuleringsprogram>

⁸ Fra musikk til språk: <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/tema/personalrommet/barnehage/fra-musikk-til-sprak>

migrasjonspedagogene som en ressurs og støtte i arbeidet med språk og mangfold. Utfordringer knyttet til veiledning på det migrasjonspedagogiske feltet, er å se hele barnehagens pedagogiske praksis i en sammenheng. Det er ønskelig å knytte språkstimulerende aktiviteter for minoritetsspråklige barn i enda større grad til barnehagens arbeid med et inkluderende leke- og læringsmiljø i en helhet.

Foreldresamarbeid

Barnehagene opplever større variasjoner i foreldregruppene enn tidligere, både knyttet til språk, syn på oppdragelse, omsorg og lek. Minoritetsspråklige barn og familier som bor i Bergen er mangfoldige og har ulike behov i barnehagene. Nyankomne familier trenger et annet støtteapparat enn familier som har vært bosatt i Norge i lang tid. Foreldre er barnets viktigste og nærmeste omsorgspersoner og skal derfor involveres i barnehagens arbeid med inkludering og språk. Det er variasjoner i barnehagenes kunnskaper om hvordan følge opp og støtte nyankomne familier. Barnehager uttrykker også behov for kunnskap og informasjon når de mottar nyankomne flyktninger.

En utfordring barnehagene opplever er mangel på informasjon om familier som kommer. I de tilfellene der informasjon er kjent, ser man at det foreligger et samarbeid med andre etater som arbeider med samme målgruppe. Det har vært et samarbeid om å søke midler til ekstra integreringstilskudd for nyankomne som har særlige utfordringer eller kjente diagnoser. Det er ønskelig med en mer helhetlig oppfølging, med mer effektivt samarbeid tverrfaglig, og tverretatlig. Dette kan føre til å styrke tilretteleggingen og tilbudet familiene mottar.

Foreldresamarbeid kan være utfordrende når foreldre og personalet ikke har felles morsmål. Tilskuddsmidler har blitt brukt til å lage relevant informasjonsmateriell og skriv til minoritetsspråklige foreldre om barnehagens innhold og praksis. Disse er oversatt til ulike språk og er tilgjengelige i papirutgaver og digitalt. Utfordringen er å nå ut til alle foreldre, og at alt tilgjengelige digitale ressurser og materiell er samlet ett sted slik at barnehagene raskt kan hente den informasjonen de trenger.

Erfaringer i barnehagene viser at minoritetsspråklige barn har ulike forutsetninger for hvor raskt de lærer norsk. Noen barn trenger ekstra støtte i prosessen, mens andre lærer språk innenfor det barnehagen tilbyr i det allmennpedagogiske arbeidet. Det er derfor viktig at målsettinger og tiltak tilpasses barnehagen.

Kap. 3 Mål og tiltak i strategiplanen

Mål i denne strategiplanen er basert både på tidligere og nåværende ordninger, samt erfaringer fra barnehagens pedagogiske arbeid og kompetanse på feltet. Strategiplanen er dessuten forankret i barnehageloven, nasjonale og lokale føringer for pedagogisk arbeid i barnehagen. Barnehagen skal i samarbeid med foreldre ivareta barns behov for omsorg og lek, legge til rette for gode lærings- og dannelsesprosesser og bidra til barns helhetlige utvikling (Rammeplan, 2017). I tilknytning til dette samfunnsmandatet skal barnehagens arbeid sikre barns rett til medvirkning og erfaringer med gode demokratiske prosesser. Lek, språk, mangfold og inkludering er sentrale fagområder for kvaliteten på det arbeidet (Rammeplan, 2017). Kunnskaper, holdninger og handlinger for en inkluderende praksis er derfor viktig. Ikke minst for å forebygge utenforskap og marginalisering. Det er et økt fokus på barnehagen som en inkluderingsarena som favner alle barn uansett bakgrunn og funksjonsnivå. Derfor er det viktig å sikre at barn med minoritetsspråklig bakgrunn er inkludert i leken, og er reelle deltakere i de formelle og uformelle situasjonene i barnehagen. Personalet må ha god kunnskap om lekens betydning for barns helhetlige utvikling med et migrasjonspedagogisk perspektiv. Et godt og inkluderende leke- og læringsmiljø kan bidra til å forebygge utenforskap. Målsettingene og tiltakene i strategiplanen bygger derfor på teoretiske perspektiver på flerspråklighet og hva et godt og inkluderende leke- og læringsmiljø innebærer for barn. Strategiplanens bakteppe er å fremme kvaliteten på dette arbeidet i barnehagen og på etatsnivå, slik at minoritetsspråklige barn og foreldre opplever barnehagen som en inkluderingsarena. Et viktig element ved denne strategiplanen er også å bidra til ny kunnskap og kompetanse, og samarbeidende forskning vil prioriteres for nyskapende tenkning på området. Med utgangspunkt i dette har Etat for barnehage utarbeidet følgende overordnede mål for sitt arbeid innen det migrasjonspedagogiske fagfeltet:

Gi et godt barnehagetilbud til barn med minoritetsspråklig bakgrunn

Med utgangspunkt i Stortingsmeldingen *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* (KD, 2016), *Rammeplan for barnehagen* (Rammeplan, 2017) og *Kompetanse for fremtidens barnehage 2018 – 2022* (KD, 2018), og Tilskuddsbrev 2020 Udir-Tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage, er det utarbeidet fem delmål i strategiplanen. Delmålene peker på sentrale områder som skal sikre at barnehager gir minoritetsspråklige barn et godt barnehagetilbud. Innenfor hvert av disse delmålene er det utviklet tiltak som på ulike måter bidrar til et helhetlig og systematisk arbeid med disse områdene. Kvaliteten på språkmiljøet i barnehagen har stor betydning for det enkelte barnets språkutvikling. Arbeid med språk skal være kunnskapsbasert, reflektert, planlagt, begrunnet, organisert, målrettet og helhetlig (Utdanningsdirektoratet, 2017). Dette er en viktig innfallsvinkel til utformingen av målsettingene og tiltakene i strategiplanen. Videre er valg av delmål og tiltak basert på innspill som ble lagt frem av deltakere på en idedugnad for det migrasjonspedagogiske fagfeltet i Etat for barnehage. Idedugnaden ble arrangert av Etat for barnehage i januar 2020⁹. Deltakerne var aktører som på ulike måter er involverte i barnehagesektoren og det migrasjonspedagogiske fagfeltet i Bergen kommune. Deltakere var bl.a representanter fra Etat for inkludering, fra private og kommunale barnehager, tospråklige assistenter, BARNkunne og PPS.

De fem delmålene, med tilhørende tiltak, presenteres nedenfor.

Delmål 1	Barnehager med minoritetsspråklige barn skal ha et inkluderende leke- og læringsmiljø
Delmål 2	Gode støtteordninger til barnehager med minoritetsspråklige barn
Delmål 3	Barnehager med nyankomne flyktninger skal ha et godt system for å ivareta barna og familiene
Delmål 4	Etablere tverretatlige og tverrfaglige samarbeidsfora
Delmål 5	Utarbeide informasjonsmateriell til barnehager med minoritetsspråklige barn og familier

---

⁹ Invitasjon til idedugnad for Det migrasjonspedagogiske fagfeltet i Etat for barnehage, 09.01.20. Dette er en presentasjon av mål, formål og fokus, samt fire problemstillinger til deltakerne i idedugnaden.

Delmål 1

Barnehager med minoritetsspråklige barn skal ha et inkluderende leke- og læringsmiljø

For minoritetsspråklige barn som skal lære norsk i barnehagen er et godt leke- og læringsmiljø, som er inkluderende og inspirerende, viktig for deres språkutvikling (Giæver, 2014). Et delmål i denne strategien er dermed at barnehagen skal ha et inkluderende leke- og læringsmiljø. Samtidig som vi vet noe om hvordan man kan tilrettelegge for interkulturell lek i norske barnehager trenger sektoren å videreutvikle dette arbeidet. Bergen kommune har inngått et samarbeid med Høgskulen på Vestlandet og finansierer en offentlig ph.d. stilling som skal ha fokus på nettopp dette.

Pedagogisk arbeid med minoritetsspråklige barns språklæring må som nevnt tidligere sees i sammenheng med barnehagens språkmiljø. Barn lærer språk gjennom deltakelse i barnehagens formelle og uformelle situasjoner. Ikke minst lærer barn språk gjennom samspill og kommunikasjon i lek og aktiviteter (Giæver, 2014, Grøver, 2018). I henhold til Giæver (2014, s. 81) kan ikke barns språklæring løsriveres fra leke- og læringsprosesser i barnehagen. Personalets kunnskaper, holdninger og handlinger knyttet til barns lek og læring har stor betydning for minoritetsspråklige og flerspråklige barns språkutvikling, men også for deres helhetlige utvikling og dannelse (Grøver, 2018). Barn erfarer verden gjennom sanser, kognitive prosesser og motorisk bevegelse. De lærer og utvikler seg gjennom hele seg. Opplevelsen av å bli verdsatt og å mestre det sosiale fellesskapet påvirker deres emosjonelle og sosiale utvikling. Barns språkutvikling og språklæring henger derfor sammen med deres motoriske, kognitive, emosjonelle og sosiale utvikling. Gjennom lekens allsidighet får barn muligheter til å forstå og erfare alle side ved seg selv, men også det miljøet de tilhører. Lek er barns iboende kraft og eksisterer for lekens egen skyld. Et annet sentralt kjennetegn ved lek, er at den er spontan og frivillig. Den er også altoppslukende og engasjerende. Barn tar initiativ til å leke på bakgrunn av egeninteresse, nysgjerrighet og behov for utforsking av nye og tidligere erfaringer og opplevelser (Brendeland, 2018, Melaas, 2016, Rammeplanen, 2017). I dette ligger lekens læringspotensial. Det vil si at barn lærer gjennom de erfaringene de gjør gjennom samspill og kommunikasjon i leken.

Det er viktig at hele personalgruppen i barnehagen har kunnskaper om hvordan barn lærer språk og utvikler sin flerspråklige kompetanse gjennom lek og samspill. Faglig utvikling og didaktisk arbeid knyttet til språk og et godt leke- og læringsmiljø gir gode betingelser for minoritetsspråklige barns språklæring, men også opplevelsen av tilhørighet (Grøver, 2018). Etat for barnehage ønsker forskningsbasert kunnskap om å tilrettelegge for interkulturell lek i barnehagen. I tillegg skal det legges til rette for at barnehagene får videreutviklet sin kompetanse i arbeidet med språk og et inkluderende leke- og læringsmiljø. Et annet sentralt element i denne sammenhengen er å knytte det systematiske arbeidet til dette. I henhold til kompetansestrategien *Kompetanse for fremtidens barnehage* (Kunnskapsdepartementet, 2018) bidrar barnehagebaserte kompetansetiltak til å fremme kvaliteten på pedagogisk arbeid. Dette fordrer at hele personalgruppen i barnehagen er involvert i et utviklingsarbeid som skal øke deres kunnskaper og erfaringer på utvalgte områder. Videre handler dette om prosesser over tid som innbefatter kombinasjoner av forelesninger / kurs, veiledning og erfaringsdeling.

Med utgangspunkt i dette har Etat for barnehage utformet følgende tiltak:

- **Utarbeidelse av en kompetanseplan for barnehagens systematiske og helhetlige arbeid med et inkluderende leke- og læringsmiljø**
  - En overordnet og langsiktig kompetanseplan som bidrar til barnehagebaserte utviklingsarbeid i den enkelte barnehage. Kompetanseplanen skal ta utgangspunkt i to av satsingsområdene i Utdanningsdirektoratets kompetansestrategi *Kompetanse for fremtidens barnehage* (Kunnskapsdepartementet, 2018):
    - Et inkluderende miljø for omsorg, lek, læring og danning
    - Språk og kommunikasjon
- **Utvikle en plan for innhold i nettverksmøtene til barnehager som er tildelt tilskuddsmidler (knyttet til delmål 2)**
- **Veiledning knyttet til barnehagens arbeid**
- **Forskningsprosjekt knyttet til økt kunnskap om hvordan personalet kan tilrettelegge for interkulturell lek**

Delmål 2

Gode støtteordninger til barnehager med minoritetsspråklige barn

Et strategisk valg for måloppnåelse er å tilby barnehager med minoritetsspråklige barn gode støtteordninger i arbeidet med et inkluderende leke- og læringsmiljø. Støtteordningene omfatter øremerkede tilskuddsmidler til ekstra bemanning og veiledningsoppdrag av migrasjonspedagog til barnehagene. Det er derfor utformet tiltak på tre områder. Disse tiltakene vil på ulike måter bidra til et systematisk og helhetlig arbeid med et inkluderende leke- og læringsmiljø i barnehagen:

Tiltak

- 1. Ekstra tilskuddsmidler til økt bemanning til barnehager med minoritetsspråklige barn**
- 2. Tospråklige assistenter til barnehager med stort behov innen noen språkgrupper og barnehager med mange barn innen noen språkgrupper.**
- 3. Veiledning av migrasjonspedagog i barnehage**

Tiltak 1   Ekstra tilskuddsmidler til økt bemanning til barnehager med minoritetsspråklige barn

Dette tiltaket skal bidra til at barnehager som oppfyller kriterier presentert nedenfor, tildeles midler til ekstra bemanning. Økt ressurs i personalgruppen skal bidra til å skape gode betingelser i personalets arbeid med språkstimulering i et inkluderende leke- og læringsmiljø og foreldresamarbeid i barnehagen.

Følgende kriterier er lagt til grunn for tildeling av ekstra ressurser til barnehager:

- Grunnressurs tildeles barnehager som har en andel over 40% minoritetsspråklige barn eller har over 30 minoritetsspråklige barn i barnehagen.
- Barnehager som oppfyller kriteriet for grunnressurs og har over 50% andel minoritetsspråklige barn, tildeles en gradert tilleggsressurs etter fastsatt modell.

Tildelingen skal være gjeldende fra 1.1.21 basert på tall fra barnehagens årsmelding pr 15.12.20. Tildeling av midler til grunnressurs er gjeldende i en periode på tre år for å skape forutsigbarhet i ansettelsesforhold. Det blir også tildelt en gradert tilleggsressurs som kan variere etter andel minoritetsspråklige barn i barnehagen. Tilleggsressursen vurderes årlig.

Barnehager som mottar tilskudd, deltar i nettverk for erfaringsutveksling og faglig utvikling.

Tiltak 2   Tospråklige assistenter til barnehager med minoritetsspråklige barn i aktuelle språkgrupper

Tospråklige assistenter tildeles barnehager som har minoritetsspråklige barn innenfor tilgjengelige språkgrupper. Dette for å styrke og støtte barnehagenes arbeid med språkstimulering i et inkluderende leke- og læringsmiljø der mange av barna har ulike morsmål. Den tospråklige assistenten skal i samarbeid med det øvrige personalet støtte minoritetsspråklige / flerspråklige barn i prosessen ved å lære norsk som andrespråk. De tospråklige assistentene vil få en fast tilknytning i en barnehage. Erfaringer viser at det er viktig at den tospråklige ressursen arbeider i barnehagen over en lengre periode og støtter

barna i alle situasjoner i barnehagen. På den måten vil de tospråklige assistentene styrke det migrasjonspedagogiske arbeidet i barnehagen, og de minoritetsspråklige / flerspråklige barna i større grad inkluderes i lek og aktiviteter. De tospråklige assistentene vil også få en sterkere tilhørighet til barnehagen i sin arbeidshverdag.

Det er utarbeidet en modell for tildeling av tospråklige assistenter. Modellen har følgende prinsipp for tildeling:

- Etat for barnehage tildeler tilgjengelige ressurser for tospråklig assistent til barn med stort behov for språklig og sosial støtte. Tildeling skjer årlig.
- Etat for barnehage organiserer nettverk for tospråklige assistenter og tildelte barnehager for utvikling av felles kompetanse for tjenesten.
- Etat for barnehage skal utarbeide en plan for personal, faglig og administrativ ledelse for de tospråklige assistentene

Tiltak 3   Veiledning av migrasjonspedagog i barnehage

Tiltaket skal bidra til at barnehagene får veiledning i arbeidet med et inkluderende leke- og læringsmiljø i barnehagen. Veiledning skal gi støtte og trygghet til personalet i arbeidet med minoritetsspråklige barn og familier. Veiledningen omhandler barnehagens pedagogiske arbeid på systemnivå, men skal samtidig ta utgangspunkt i barnehagens konkrete praksis. Hensikten med migrasjonspedagogens veiledning er å øke personalets kompetanse på språkstimulering i tilknytning til lek og aktiviteter for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Veiledningen skal omhandle blant annet mål og metoder for:

- å utvikle og tilrettelegge for systematisk arbeid med barns flerspråklige utvikling og barnehagens språkmiljø
- å videreutvikle pedagogisk arbeid med et inkluderende leke- og læringsmiljø med et migrasjonspedagogisk perspektiv
- barnehagens arbeid med mangfold i barnehagen

Delmål 3

Barnehager med nyankomne flyktninger skal ha et godt system for å ivareta familiene

Nyankomne familier trenger ofte et annet støtteapparat enn familier som har vært bosatt i Norge i lang tid. Barn har også ulike forutsetninger for hvor raskt de lærer norsk, og noen trenger derfor ekstra støtte i prosessen. For noen familier kan barnehagens innhold og rutiner være annerledes og ukjent for dem. Ulike morsmål blant foreldre og ansatte kan noen ganger oppleves vanskelig og utfordrende. Et sentralt strategisk mål er derfor å legge til rette for at barnehager som mottar nyankomne flyktninger har et godt system for å ivareta familiene og barna. Barnehagene skal gjennom riktig kompetanse og støtte få oppleve trygghet og mestring i arbeidet med å ta imot og etablere et godt samarbeid med nyankomne flyktninger. På den måten ønsker vi også å skape gode betingelser for barnets helhetlige utvikling i et inkluderende perspektiv. For å gjennomføre denne målsettingen er følgende tiltak nedfelt i strategiplanen:

- **Utarbeide et helhetlig støtteapparat i arbeidet med nyankomne flyktnings barn i barnehage**
  - Samarbeid med HVL om utviklingsprosjekter
  - Nettverk med barnehager som mottar nyankomne flyktninger
  - Utarbeide materiell og kompetansepakker til barnehager som mottar nyankomne flyktninger
- **Samarbeid med Introduksjonssenteret ved Etat for inkludering**
  - Samarbeid om garanti plasser
  - Samordne informasjon om nyankomne familier til de aktuelle barnehagene
  - En god start i barnehagen for nyankomne familier

Delmål 4

Etablere tverretatlige og tverrfaglige samarbeidsfora

Minoritetsspråklige barn har ulike behov for støtte og stimulering i sin helhetlige utvikling i barnehagen. Et strategisk valg er å legge til rette for at ulike relevante instanser og tjenester utgjør et viktig støtteapparat for barnehagene. Samarbeid på tvers av fagmiljø, tjenestetilbud og på etatsnivå vil kunne sikre et godt barnehagetilbud til minoritetsspråklige barn. Samtidig kan det gi gode forutsetninger for at barnehagene opplever støtte og mestring i sitt arbeid. Dette delmålet handler om å legge til rette for større og bedre informasjonsflyt og samarbeid mellom instanser som på ulike måter er involverte i barnehagens arbeid. Hensikten med delmålet er også at denne informasjonsflyten og samarbeidet kan bidra til gode tiltak for barnehagene i et lengre perspektiv. Gjennom informasjonsutveksling og samarbeid vil det være lettere å sette inn riktige og gode tiltak for å nå målsetningen i strategiplanen.

I strategien er målsettingen å koordinere samarbeidet med de ulike etatene og fagmiljøene på en slik måte at barn og familiene opplever «en dør inn» til informasjon og bruk av tjenester. Etat for inkludering har ansvaret for koordinering av tjenester til nyankomne flyktninger og innvandrere som kommer til Bergen kommune. Etat for spesialpedagogiske tjenester har ansvar for barn med nedsatt funksjonsevne. Etat for barnehage ønsker med denne planen å legge til rette for en tverretatlig og tverrfaglig sammenheng.

I arbeidet for å styrke fagfeltet og gi et godt tilbud til barn og familier med minoritetsspråklig bakgrunn, er det viktig at forskning underbygger tiltak vi igangsetter. Høgskulen på Vestlandet har solid kompetanse på forskning. Barnehageforskningssenteret BARNkunne er ansvarlig for å iverksette forsknings- og endringsaktiviteter som samler og utvikler ny kunnskap, innsikt og handlinger for en mer sosialt rettferdig fremtid, for og med barnehagesektoren (BARNkunne¹⁰)

---

¹⁰ BARNkunne: <https://www.hvl.no/om/barnkunne/>

Det er derfor nedsatt følgende tiltak:

- **Etablere et samarbeid med Etat for spesialpedagogiske tjenester**
    - Skjæringspunktet for migrasjonspedagogikk og spesialpedagogikk
    - Utarbeide et system for å ivareta minoritetsspråklige barn med spesialpedagogiske behov
    - Team Skyfritt - veiledningsteam for barnehager

  - **Samarbeid med Etat for Inkludering**
    - Videreutvikle samarbeidsfora for ekstra integreringstilskudd, og familiens behov ved oppstart i barnehage
    - Samarbeidsrutiner for garanti plasser

  - **Samarbeid for å sikre en god overgang fra barnehage til skole**
    - Det skal utarbeides gode rutiner for overgang fra barnehage til skole
    - Det skal utarbeides god informasjon om overgangen oversatt til flere språk
    - *Plan for sammenheng og samarbeid barnehage og skole* skal inneholde punkter for samarbeidet mellom barnehage og skole

  - **Samarbeid med Høgskulen på Vestlandet og BARNkunne**
    - Tilrettelegge for et samarbeid mellom Høgskolen på Vestlandet og BARNkunne –for å bidra til ny kunnskap innen det migrasjonspedagogiske fagfeltet og barnehagens inkluderende leke- og læringsmiljø med fokus på interkulturell lek.
-

Delmål 5

Utarbeide informasjonsmateriell til barnehager med minoritetsspråklige barn og familier

Mange barnehager har gode rutiner for å lage og oversette relevant informasjonsmateriell til minoritetsspråklige foreldre. Andre barnehager har liten eller ingen erfaring med dette i tilknytning til foreldresamarbeidet. I forbindelse med denne strategiplanen er det derfor nedsatt et delmål om å utarbeide informasjonsmateriell til barnehager som kan benyttes av barnehager med minoritetsspråklige barn og foreldre.

Tiltak for dette målet er som følgende:

- **Ressursbank med relevant informasjon og materiell til barnehager**
  - Oversatte skriv som er relevante for barnehagens foreldresamarbeid
  - Oversatte informasjonsskriv om barnehagens innhold og oppgaver
  - Informasjonsskriv om tilskuddsordninger og støtteordninger til barnehager med minoritetsspråklige barn
  - Digitale ressurser til det pedagogiske arbeidet med språk, mangfold og et inkluderende leke- og læringsmiljø i barnehagen

- **Utarbeide informasjon til barnehager om nyankomne familier**
  - Digital informasjon om prosesser og ansvarsfordeling når nyankomne flyktningfamilier får bosetting i Bergen kommune
    - «Fra Flesland til by'n»
  - Samarbeid med rekrutteringsprosjekt i Bergen kommune

Kap. 4 Organisering, gjennomføring og evaluering

Strategiplanen skal bidra til et helhetlig og systematisk arbeid med et godt barnehagetilbud til minoritetsspråklige barn og familier i Bergen kommune. Gjennom delmålene og de tilhørende tiltakene i strategiplanen skal Etat for barnehage sørge for at minoritetsspråklige barn har gode muligheter for dette. Målsettingene og tiltakene organiseres og gjennomføres i parallelle og suksessive prosesser. Som en del av det helhetlige arbeidet med strategiplanen, er det viktig at den enkelte barnehage knytter det migrasjonspedagogiske arbeidet til planverk i egen organisasjon og barnehagens årsplan. Kvalitetsutviklingsplan for kommunale barnehager *Sammen for kvalitet -lek og læring*, er et eksempel på overordnet plan i egen organisasjon.

Organisering og gjennomføring

Etat for barnehage har ansvaret for å organisere og koordinere gjennomføringene av de ulike tiltakene i strategiplanen. Det innebærer å utarbeide tilpassete handlingsplaner for tiltakene, innenfor gitte rammer. I forbindelse med delmål 1 skal det utarbeides en kompetanseplan. Den skal inneholde langsiktige og overordnede perspektiver på kompetansehevingen knyttet til et inkluderende leke- og læringsmiljø. Utarbeidelsen av kompetanseplanen for strategiens periode, starter høsten 2020 og iverksettes fra vår 2021. Det vil bli laget et årlig dokument som gir retning til hva barnehagene kan delta på av kompetansehevende tiltak.

I tilknytning til organisering og gjennomføring av delmål 2 er det utarbeidet en modell for ny organisering. Det er også utarbeidet en overgangsmodell for tildeling av ekstra ressurser til barnehagene. Denne overgangsmodellen iverksettes fra høsten 2020.

Det skal / er utarbeidet en overordnet handlingsplan for alle mål og tiltak for å sikre gjennomføring og måloppnåelse i strategiperiode.

Evaluering

Strategiplanen gjelder i perioden 2021 – 2024. I løpet av våren 2023 vil målsettingene og tiltakene evalueres. Etat for barnehage har ansvar for organiseringen og gjennomføringen av dette. Barnehager og andre aktører og instanser som er involverte i tiltakene skal delta i evalueringen, og resultater fra pågående forskningsprosjekter vil være viktig i denne analysen. Det handler om å kartlegge og belyse om mål og tiltak har vært hensiktsmessige eller ikke. Samtidig er det ønskelig at evalueringen skal bidra til informasjon om hvilke mål og tiltak som skal forlenges eller forbedres.

Litteraturliste

- Bergen kommune (2016): *Kvalitetsmeldingsmelding for barnehagene 2016 – 2017*. Hentet fra: <https://www.bergen.kommune.no/politikere-utvalg/api/fil/270665/Kvalitetsmelding-for-barnehagene-2016-2017>
- Bergen kommune (2017): Byrådets forslag til Handlings- og økonomiplan 2017 – 2020. Budsjett 2017. Hentet fra: https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00280/00-Byr_dets_forslag_280488a.pdf
- Bergen kommune (2018): Sammen for kvalitet – lek og læring. Hentet fra: <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/tema/personalrommet/barnehage/kvalitetsutviklingsplanen-2018-2021-sammen-for-kvalitet-lek-og-laring>
- Bergen kommune (2019): Skyfritt - inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen. Hentet fra: <https://www.bergen.kommune.no/politikere-utvalg/api/fil/1298542/SKYFRITT-inkluderende-oppvekstmiljo-for-barn-og-unge-i-Bergen>
- Brendeland, T. (2018): *Lekelyst – med rom for innelek*. Oslo. Pedagogisk forum. *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (FOR-2017-05-08-588). Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Giæver, K. (2014): *Inkluderende språkfelleskap i barnehagen*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Grøver, V. (2018): *Å lære språk i barnehagen. Kvaliteter ved barns samhandling med voksne jevnaldrende som fremmer språklæring*. Oslo. Cappelen Damm Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet (2016): *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* (Meld. St. nr. 19 (2016 – 2017)). Hentet fra: <file:///C:/Users/dw981/Desktop/Mld.St.19%20Tid%20for%20lek%20og%20læring.pdf>
- Kunnskapsdepartementet (2018): *Strategi. Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018–2022*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/437c8d37eb3d48719efcb9d22b99408c/kompetansestrategi-for-barnehage-2018---2022.pdf>
- Likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012): *Meld.St.6 (2012 – 2013) En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae2661f20cfe4899b303a5951334a9c1/no/pdfs/stm201220130006000dddpdfs.pdf>
- Melaas, T. (2016): *Se meg, jeg vil leke!* Oslo. Kommuneforlaget AS.
- Utdanningsdirektoratet (2016): *Begrepsdefinisjoner – minoritetsspråklige. I Meld. St.6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk – Mangfold og fellesskap finner du nyttige begrepsdefinisjoner. Vi har brukt disse til å lage denne listen*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/minoritetsspraklige---hva-ligger-i-begrepet/>
- Utdanningsdirektoratet (2017): *Språk i barnehagen -mye mer enn bare prat*. Veiledning <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/nettressurser/>
- Utdanningsdirektoratet (2019): *Tilskuddsordning. Tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage*. Hentet fra:

<https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midler-kommuner/minoritetsspraklige-i-barnehage/>

Zachrisen, B. (2015): *Like muligheter i lek? Interetniske møter i barnehagen*. Oslo Universitetsforlaget.